

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કુમાઉ મંડલ વિકાસ નિગમ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

ગિરજા શંકર પંત અને અન્ય

૧૮ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૦

[જી.બી. પટ્ટનાયક અને ઉમેશ સી. બેનર્જી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સર્વિસ લો :

ખાતાકીય તપાસ-કર્મચારીને આરોપો ઘડતી કારણદર્શક નોટિસ બજાવવામાં આવી-આરોપો સાબિત કરતા દસ્તાવેજો કર્મચારીને આપવામાં આવ્યા ન હતા કે ન તો તેને નિરીક્ષણ કરવા દેવામાં આવ્યું-યોગ્ય સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી ન હતી-સાક્ષીઓની ઊલટતપાસ માટે કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી-પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી-તપાસ અધિકારીએ આરોપો સાબિત કરતો અહેવાલ રજૂ કર્યો-તપાસ અહેવાલના આધારે સેવા સમાપ્તિનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો-ઠરાવવામાં આવ્યું કે, આ આદેશ પૂર્વગ્રહ, ક્ષેપપૂર્ણ ભાવના અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતના પાલન ન કરવાના દોષથી દૂષિત છે-તેથી તે કાયદાની દૃષ્ટિએ અયોગ્ય છે- વહીવટી કાયદો.

ખાતાકીય કાર્યવાહી-ન્યાયિક સમીક્ષા-શું મંજૂરી આપી શકાય-કોર્ટ ઠરેવેલ કે, વહીવટી કાર્યવાહીની ન્યાયિક સમીક્ષા ત્યાં શક્ય છે જ્યાં તારણો કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન હોય અથવા તારણો કાયદાકીય રીતે અસમર્થનિય હોય.

અપીલકર્તા કંપનીમાં જનરલ મેનેજર તરીકે કાર્યરત સામાવાળાને કોઈ પણ દસ્તાવેજ પુરાવા વિના કારણદર્શક નોટિસ/આરોપનામું બજાવવામાં આવ્યું હતું. વારંવાર વિનંતી કરવા છતાં આરોપો સાબિત કરતા દસ્તાવેજોની નકલો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં ન આવી અથવા તેનું નિરીક્ષણ કરવા દેવામાં ન આવ્યું, જેના કારણે સામાવાળા કારણદર્શક નોટિસનો અસરકારક જવાબ આપી શક્યા નહીં. તપાસ અધિકારી દ્વારા કેસની સુનાવણી માટે કોઈ તારીખ, સમય અને સ્થળ નક્કી કરવામાં આવ્યા ન હતા. તપાસ અધિકારીએ કોઈ પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારીની નિમણૂક કર્યા વિના અને સુનાવણીની તક આપ્યા વિના કે બચાવપક્ષના સાક્ષીઓ રાખવાની મંજૂરી આપ્યા વિના, અને સામાવાળાની વિનંતી હોવા છતાં કોઈ પણ અધિકારીની ઊલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપ્યા વિના માત્ર આરોપનામું અને સંબંધિત રેકૉર્ડના આધારે અહેવાલ તૈયાર કર્યો. તપાસ અહેવાલના આધારે, મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે સુનાવણીની તારીખે બચાવપક્ષના સાક્ષીઓને બોલાવવાની મંજૂરી આપ્યા વિના સામાવાળાને પોતાનો બચાવ રજૂ કરવા નિર્દેશ આપ્યો. સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી અને તે જ દિવસે સેવા સમાપ્તિનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો. સામાવાળાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરી, જેણે પૂર્વગ્રહ અને પક્ષપાતને કારણે ન્યાયનો ભંગ થયો હોવાના કારણોસર બરતરફીનો આદેશ રદ કર્યો. તેથી નિયોક્તા દ્વારા હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે.

સામાવાળાએ રજૂઆત કરી હતી કે મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે વ્યક્તિગત અદાવતને કારણે યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસર્યા વિના તપાસ હાથ ધરી હતી અને તેના આધારે સેવા સમાપ્તિનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું અને સેવા સમાપ્તિનો આદેશ પૂર્વગ્રહ અને દ્વેષથી દૂષિત છે.

અપીલ ફગાવી દેતાં, આ કોર્ટે

ઠરાવ્યું: ૧.૧. હવે એ સુસ્થાપિત છે કે માત્ર સામાન્ય નિવેદનો દ્વેષભાવ દર્શાવવા માટે પૂરતા નથી. વાસ્તવમાં પૂર્વગ્રહ અસ્તિત્વમાં હતો કે જેના કારણે ન્યાયનો ભંગ થયો છે, તેવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે રેકૉર્ડ પર સચોટ અને મજબૂત પુરાવા ઉપલબ્ધ હોવા જોઈએ. જોકે એ સાચું છે કે કાયદેસરનો રોષ એ

ઢ્રેષપૂર્ણ કૃત્યના દાયરામાં આવતો નથી, પરંતુ તમામ કાયદાકીય તપાસમાં, હેતુથી જુદો એવો ઇરાદો એ સૌથી મહત્વનું પરિબલ છે. સામાન્ય બોલીમાં, ઢ્રેષપૂર્ણ કૃત્યને કોઈ પણ યોગ્ય કારણ કે બહાના વિનાના ઇરાદાપૂર્વકના કૃત્ય સમાન ગણવામાં આવે છે.

૧.૨. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર સ્વીકાર્યપણે સામાવાળા પ્રત્યે સારો ભાવ ધરાવતા ન હતા, જેના કારણે સામાવાળાને નાણાકીય સત્તાઓ તેમજ વિભાગના વહીવટી સંચાલનથી વંચિત કરી દેવામાં આવ્યા હતા. આ એ જ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર છે જે સામાવાળા પર આરોપો મૂકે છે અને તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરે છે, પરંતુ પોતે જ એક માત્ર દેખાડા ખાતર સુનાવણી કરે છે અને તે જ દિવસે સેવા સમાપ્તિના આદેશની જાણ કરે છે; આનાથી આખી કડી પૂર્ણ થાય છે: પૂર્વગ્રહ સ્પષ્ટ દેખાય છે અને પક્ષપાત સાબિત થાય છે. 'પૂર્વગ્રહ' નો ખ્યાલ સમાજના બદલાતા માળખા સાથે સતત શુદ્ધ થતો રહ્યો છે. સમય વીતવા સાથે સમાજના આધુનિકીકરણની પૂર્વગ્રહના ખ્યાલ પર પણ યોગ્ય અસર પડી છે.

એસ. પાર્થસારથી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ, [૧૯૭૪] ૩ એસ.સી.સી. ૪૫૯, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

જોન બ્રોસ (હન્સ્ટન) વિરુદ્ધ સ્ટીવન, [૧૯૫૫] ૧ ક્યુ.બી. ૨૫; ફ્રેન્કલિન વિરુદ્ધ મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ, (૧૯૪૮) એસી ૮૭; રેગ. વિરુદ્ધ બો સ્ટ્રીટ મેટ્રોપોલિટન સ્ટિપેન્ડિયરી મેજિસ્ટ્રેટ, એક્સ પાર્ટે પિનોચેટ ઉગાર્ટે (નં. ૨), (૨૦૦૦) ૧ એસી ૧૧૯; રેગ. વિરુદ્ધ ગોફ, (૧૯૯૩) એસી ૬૪૬; ડાઇમ્સ કેસ, ૩ હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ કેસીસ ૭૫૯; રી. જે.આર.એલ., એક્સ પાર્ટે સી.જે.એલ., (૧૯૮૬) ૧૬૧ સી.એલ.આર. ૩૪૨; રી. એબ્નર, (૧૯૯૯) ૧૬૧ એ.એલ.આર. ૫૫૭ અને પ્રેસિડેન્ટ ઓફ ધ રિપબ્લિક ઓફ સાઉથ આફ્રિકા વિરુદ્ધ સાઉથ આફ્રિકન રગ્બી ફૂટબોલ યુનિયન, (૧૯૯૯) ૪ એસ.એ. ૧૪૭, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ ડિક્શનરી પમી આવૃત્તિ ભાગ ૩, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૨.૧. કાયદાની આ એક મૂળભૂત જરૂરિયાત છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું પાલન કરવામાં આવે અને તે આ દેશના વહીવટી કાયદાશાસ્ત્રનો એક અભિન્ન અંગ બની ગયો છે. ન્યાયિક પ્રક્રિયા પોતે જ બચાવ માટે ન્યાયી અને વાજબી તક આપવાનો આગ્રહ રાખે છે, પરંતુ તે દરેક વ્યક્તિગત કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. આ કેસમાં હકીકતો અસાધારણ છે. ઘટનાઓની

આખી શૃંખલા કોઈ વૈયક્તિક ટકરાવ અને કાયદા માટે અજાણી એવી પદ્ધતિને ભારે ઉતાવળમાં અપનાવવાની ગવાહી આપે છે.

૨.૨. એક લાભદાયક સિદ્ધાંત જે દ્રઢપણે સ્થાપિત થયો છે તે એ છે કે કુદરતી ન્યાયનો સિદ્ધાંત માત્ર ન્યાય સુરક્ષિત કરવા માટે જ નહીં પરંતુ ન્યાયનો ભંગ થતો અટકાવવા માટે પણ છે. કોઈ ચોક્કસ જડ માળખું લાગુ કરી શકાય નહીં પરંતુ આ સિદ્ધાંતનું પાલન સંપૂર્ણપણે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. પરિસ્થિતિની સમગ્રતાને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ અને જો આવી સમગ્રતાની તપાસ કરવાથી એ પ્રકાશમાં આવે કે વહીવટી કાર્યવાહી આ સિદ્ધાંતના પાલન ન કરવાના દોષથી પીડિત છે, તો કાયદાની અદાલતોએ સંબંધિત વ્યક્તિ પર થયેલા અન્યાયને સુધારવો જોઈએ અને તેમ કરવું એ ન્યાયિક સત્તાનો સ્પષ્ટ ઉપયોગ છે. આ સિદ્ધાંત હવે ન્યાયના ખ્યાલમાં ન્યાયીપણાના પર્યાય તરીકે ઓળખાય છે અને સરકારી કામગીરીની સૌથી સ્વીકૃત પદ્ધતિ તરીકે સ્થાપિત છે.

કેશવ મિલ્સ કો. લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૭૩] ૧ એસ.સી.સી. ૩૮૦, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

એ.કે. કાઈપાક વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, [૧૯૬૯] ૨ એસ.સી.સી. ૨૬૨ અને રિજ વિરુદ્ધ બાલ્ડવિન અને અન્ય, (૧૯૬૪) અપીલ કેસીસ ૪૦, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૩. સત્તા પાછી ખેંચવા બાબતે મેનેજિંગ ડિરેક્ટરની કાર્યવાહી અને ત્યારબાદ આરોપો દાખલ કરવા, તેમજ દેખાડા ખાતરની સુનાવણી પૂરી થયાના થોડા જ કલાકોમાં અને તે જ તારીખે સેવા સમાપ્તિનો પત્ર જારી કરવાની હકીકત, સંપૂર્ણ અને સંપૂર્ણપણે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત જ ગણી શકાય.

૪. ખાતાકીય કાર્યવાહીમાં, શિસ્તભંગની સત્તા ધરાવતા અધિકારી હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશ છે અને હાઈકોર્ટ કદાચ તથ્યો આધારિત તારણોમાં દખલ ન કરે, પરંતુ ખાતાકીય કાર્યવાહીના કિસ્સામાં પણ ન્યાયિક સમીક્ષાની ઉપલબ્ધતા વિશે શંકા કરી શકાય નહીં. વહીવટી કાર્યવાહીની ન્યાયિક સમીક્ષા શક્ય છે અને તે ખાતાકીય કાર્યવાહીમાં પણ તેના પૂરા અર્થમાં લાગુ પડે છે જ્યારે એવું જણાય કે નોંધાયેલા તારણો કોઈ પુરાવા વગરના છે અથવા તારણો તદ્દન વિકૃત કે કાયદાકીય રીતે અસમર્થનિય છે. પુરાવાની પર્યાપ્તતા કે અપર્યાપ્તતા તપાસવાની મંજૂરી નથી હોતી, પરંતુ જો એવું કોઈ તારણ હોય જે અદાલતના ન્યાયિક અંતરાત્માને હચમચાવી દે, તો અસરગ્રસ્ત

વ્યક્તિની અરજી પર ન્યાયિક સમીક્ષાની ઉપલબ્ધતાને નકારી કાઢવી અશક્ય છે.

એપરલ એક્સપોર્ટ પ્રમોશન કાઉન્સિલ વિરુદ્ધ એ.કે. ચોપરા, [૧૯૯૯] ૧ એસ.સી.સી. ૭૫૯ અને સઈદુર રહેમાન વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય, [૧૯૭૬] ૩ એસ.સી.સી. ૩૩૩, આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ચન્નાબાસપ્પા બાસપ્પા હપ્પલી વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસૂર, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૨) એસ.સી. ૩૨, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

લોકાબેલ (યુ.કે.) લિમિટેડ વિરુદ્ધ બેફિલ્ડ પ્રોપર્ટીઝ લિમિટેડ, (૨૦૦૦) ક્યુ.બી. ૪૫૧ અને ડેનબી (વિલિયમ) એન્ડ સન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ મિનિસ્ટર ઓફ હેલ્થ, (૧૯૩૬) ૧ કે.બી. ૩૩૭, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૫૭૪૭/૧૯૯૮.

અલ્લાબાદ હાઈકોર્ટના સીએમડબલ્યુપી નં. ૨૦૫૬/૧૯૯૪ માં તારીખ ૨૦.૭.૯૮ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે દિનેશ કુમાર ગર્ગ.

સામાવાળાઓ તરફે આર.બી. મેહરોત્રા, ડૉ. આઈ.બી. ગૌર અને સુશ્રી ગાર્ગી ખન્ના.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ બેનર્જી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

એ.કે. કાઈપાક વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, [૧૯૬૯] ૨ એસ.સી.સી. ૨૬૨ ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયથી એક લાભદાયક સિદ્ધાંત જે દ્રઢપણે સ્થાપિત થયો છે તે એ છે કે કુદરતી ન્યાયનો સિદ્ધાંત માત્ર ન્યાય

મેળવવા માટે જ નથી પરંતુ ન્યાયના ભંગને રોકવા માટે પણ છે. જોકે, આ સિદ્ધાંતનો ચોક્કસ અર્થ શું થાય? લોર્ડ રીડે લગભગ ચાર દાયકા પહેલા રિજ વિરુદ્ધ બાલ્ડવિન અને અન્ય, (૧૯૬૪ અપીલ કેસીસ ૪૦) માં ખૂબ જ સચોટ રીતે વર્ણવ્યું હતું કે આની કોઈ ચોક્કસ વ્યાખ્યા આપી શકાય તેમ નથી, પરંતુ વિશિષ્ટ સંજોગોમાં એક સામાન્ય સમજદાર માણસ જેને ન્યાયી પ્રક્રિયા તરીકે ગણે તે જ આ સિદ્ધાંત છે—તો પછી સામાન્ય સમજદાર માણસ કોણ, કલેપહામ બસમાં મુસાફરી કરતો માણસ? ભારતમાં, જોકે, એક સામાન્ય સમજદાર માણસ એવો જ સામાન્ય માણસ હોઈ શકે જે સમાન પરિસ્થિતિમાં મુકાયો હોય. રિજ વિરુદ્ધ બાલ્ડવિન (ઉપર મુજબ) કેસમાં સદર સિદ્ધાંતને કોઈ ચોક્કસ વ્યાખ્યા આપવાને બદલે તેને ન્યાયી પ્રક્રિયા તરીકે દર્શાવવાનો લોર્ડ રીડનો પ્રયાસ આ સહસ્ત્રાબ્દી વર્ષમાં પણ એટલો જ સાચો ઠરે છે. વાસ્તવમાં આ કોર્ટે કેશવ મિલ્સ કો. લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૭૩] ૧ એસ.સી.સી. ૩૮૦ ના કેસમાં સદર સિદ્ધાંતના લક્ષણો પર આધાર રાખીને નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

"૮. વહીવટી અધિનિયમ અથવા આદેશને નિયંત્રિત કરતા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો કયા છે તે બીજા પ્રશ્નનો જવાબ આપવો ઘણો અઘરો છે. અમે આ બાબતમાં કોઈ નિશ્ચિત કે કડક માપદંડ નક્કી કરવાનું યોગ્ય કે ઇચ્છનીય માનતા નથી. કુદરતી ન્યાયના ખ્યાલને કોઈ એક ચોક્કસ જડ માળખામાં ફિટ

કરી શકાય નહીં. તેથી, વિવિધ નિર્ણયોમાંથી કુદરતી ન્યાયની વ્યાખ્યાઓ કે ધોરણો શોધવા અને પછી તેમને કોઈપણ આપેલા કેસની હકીકતો પર લાગુ કરવાનો પ્રયાસ કરવો નિર્રથક છે. તમામ કેસોમાં ધ્યાનમાં રાખવાનો એકમાત્ર આવશ્યક મુદ્દો એ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિને પોતાનો પક્ષ રજૂ કરવાની વાજબી તક મળવી જોઈએ અને સંબંધિત વહીવટી સત્તાવાળાએ ન્યાયી, નિષ્પક્ષ અને વાજબી રીતે વર્તવું જોઈએ. જ્યાં વહીવટી અધિકારીઓનો સંબંધ છે, ત્યાં ફરજ ન્યાયિક રીતે વર્તવા કરતાં ન્યાયી રીતે વર્તવાની વધુ છે. ઉદાહરણ તરીકે જુઓ, રી એચ.કે. (એક શિશુ) (૧૯૬૭) ૨ ક્યુબી ૬૧૭ માં લોર્ડ પાર્કરનું અવલોકન. તેનો અર્થ માત્ર એટલો જ છે કે કુદરતી ન્યાયનું એટલું જ માપદંડ લાગુ કરવું જોઈએ જેવું લોર્ડ રીડે રિજ વિરુદ્ધ બાલ્ડવિન કેસમાં (ઉપર મુજબ) વર્ણવ્યું હતું કે "ચોક્કસ વ્યાખ્યા આપી શકાય તેમ નથી પરંતુ વિશિષ્ટ સંજોગોમાં એક સામાન્ય સમજદાર માણસ જેને ન્યાયી પ્રક્રિયા તરીકે ગણે". જોકે, ન્યાયી રમતની વિભાવનાના અમલીકરણ માટે પણ વાસ્તવિક લવચીકતાની જરૂર છે. બધું કેસની વાસ્તવિક હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત રહેશે. જેમ ટકર, એલ.જે. એ રસેલ વિરુદ્ધ ડ્યુક ઓફ નોર્ફોલ્ક, (૧૯૪૯) ૧ ઓલ ઈ.આર. ૧૦૯ માં અવલોકન કર્યું છે:

"કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાત કેસના સંજોગો, તપાસની પ્રકૃતિ, ટ્રિબ્યુનલ જે નિયમો હેઠળ કામ કરી રહી છે, જે વિષયવસ્તુ પર કાર્યવાહી થઈ રહી છે અને તે બધી બાબતો પર આધારિત હોવી જોઈએ."

જ્યારે એ સાચું છે કે વર્ષોથી આ વિશિષ્ટ સિદ્ધાંતના સંબંધમાં સતત સુધારો થતો રહ્યો છે, પરંતુ આ સિદ્ધાંતને કોઈ ચોક્કસ પ્રકારે કે પદ્ધતિથી વ્યાખ્યાયિત કરવાનો પ્રયાસ કરવામા આવ્યો નથી અને જો અમે કહી શકીએ તો, તેમ કરી શકાય પણ નહીં. ચોક્કસ જડ માળખું લાગુ કરી શકાય નહીં પરંતુ સદર સિદ્ધાંતનું પાલન સંપૂર્ણપણે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. પરિસ્થિતિની સમગ્રતાને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ અને જો આવી સમગ્રતાની તપાસ કરવાથી એ પ્રકાશમાં આવે કે વહીવટી કાર્યવાહી આ સિદ્ધાંતના પાલન ન કરવાના દોષથી પીડિત છે, તો કાયદાની અદાલતોએ સંબંધિત વ્યક્તિ પર થયેલા અન્યાયને સુધારવો જોઈએ અને તેમ કરવું એ ન્યાયિક સત્તાનો સ્પષ્ટ ઉપયોગ છે. વાસ્તવમાં આ સિદ્ધાંત હવે ન્યાયના ખ્યાલમાં ન્યાયીપણાના પર્યાય તરીકે ઓળખાય છે અને સરકારી કામગીરીની સૌથી સ્વીકૃત પદ્ધતિ તરીકે સ્થાપિત છે.

આ તબક્કે કેસના તથ્યો તરફ ધ્યાન આપીએ, તો જણાય છે કે સામાવાળાની નિમણૂક વર્ષ ૧૯૭૨ માં સ્ટેનોગ્રાફર તરીકે થઈ હતી અને ૧૯૭૬ માં આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરીના પદ પર અને ત્યારબાદ ૧ એપ્રિલ, ૧૯૮૭ થી રૂ. ૧૩૫૦-૨૧૦૦ ના સ્કેલમાં ડિવિઝનલ મેનેજર (ટૂરિઝમ) તરીકે અને તે પછી જનરલ મેનેજર (ટૂરિઝમ) તરીકે નિયુક્ત થયા હતા-નિઃશંકપણે એક નોંધપાત્ર કારકિર્દી છે અને આ જ કારકિર્દી ધરાવતા જનરલ મેનેજર (ટૂરિઝમ) મેનેજિંગ

ડિરેક્ટર પર સ્પષ્ટ શ્રેષ્ઠાવનો આક્ષેપ કરે છે કે ત્યારબાદની ઘટનાઓ અદાવતભર્યા ઇરાદાને સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે. જે ઘટનાઓ પર ભરોસો મૂકવામાં આવ્યો છે તે નીચે મુજબ છે:

(એ) તારીખ ૨૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ ના આદેશ દ્વારા જનરલ મેનેજર તરીકે અરજદારની સત્તાઓ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી;

(બી) તારીખ ૧ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના રોજ કારણદર્શક નોટિસ બજાવવામાં આવી, જેમાં તારીખ ૧૯ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ સુધીમાં તેમનો ખુલાસો માંગવામાં આવ્યો અને તારીખ ૨૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના રોજ હાજર રહેવા નિર્દેશ અપાયો;

(સી) તારીખ ૧૨ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના આદેશ અનુસાર તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી;

(ડી) સેવા સમાપ્તિનો આદેશ જારી કરવો;

આ જ હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિ પર સામાવાળા કર્મચારીએ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતના પાલન ન કરવા અને પૂર્વગ્રહનો સ્પષ્ટ દાવો કર્યો હતો.

ઉપર નોંધ્યા મુજબ સામાવાળાને કોઈ પણ દસ્તાવેજી પુરાવા વિના લગભગ ૧૩ આક્ષેપો ધરાવતી કારણદર્શક નોટિસ બજાવવામાં આવી હતી—

દસ્તાવેજોની નકલો માંગવામાં આવી હતી પરંતુ તે ઉપલબ્ધ કરાવાઈ ન હતી. તે બાબતે વારંવાર યાદ અપાવવા છતાં જોકે ઓફિસમાં કેટલાક દસ્તાવેજોનું નિરીક્ષણ કરવાનો લાભ મળ્યો, પરંતુ અન્ય ઘણા દસ્તાવેજો કસૂરવાર કર્મચારીને નિરીક્ષણ માટે પણ એવા બહાના હેઠળ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં ન આવ્યા કે તે અગાઉથી જ તપાસ અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરી દેવામાં આવ્યા છે. દસ્તાવેજોની નકલ ન આપવી અથવા તેનું નિરીક્ષણ કરવા પણ ન દેવાને કારણે જ અહીં સામાવાળા માટે કારણદર્શક નોટિસનો કોઈ અસરકારક જવાબ આપવો અશક્ય બની ગયો હોવાનું કહેવાય છે. તેથી ટૂંકમાં પરિસ્થિતિ એવી રહી કે ભલે કારણદર્શક નોટિસ બજાવવામાં આવી હતી પરંતુ સામાવાળાને દસ્તાવેજો ઉપલબ્ધ ન હોવાના કારણે, કારણદર્શક નોટિસનો કોઈ પણ પ્રકારે અસરકારક જવાબ આપી શકાયો નહીં, સિવાય કે આક્ષેપો સ્વીકારી લેવાની ટીકા અને આક્ષેપબાજીથી બચી શકાય તે માટે ઉતાવળમાં આપેલા સામાન્ય જવાબ સિવાય.

તથ્યો દર્શાવે છે કે તપાસ અધિકારીએ, જોકે, રેકૉર્ડની કથિત તપાસ કરીને અને સ્વીકાર્યપણે કોઈ પણ નોટિસ આપ્યા વિના અને તપાસ માટે અથવા સાક્ષીઓની તપાસ કે ઊલટતપાસ માટે કોઈ તારીખ કે સમય અથવા કોઈ સ્થળ નક્કી કર્યા વિના અને ઉપર નોંધ્યા મુજબ સામાવાળાના કથિત જવાબને ધ્યાનમાં લઈને તપાસ પૂરી કરવા આગળ વધ્યા. કોઈ પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારી પણ

નીમવામાં આવ્યા ન હતા અને વાસ્તવમાં અહેવાલ પોતે જ કહે છે કે તપાસ અધિકારીએ કોઈ પણ પ્રકારની સહાય વિના પોતે જ આ કેસની કાર્યવાહી કરી હતી. આ તબક્કે એ નોંધવું મહત્વનું છે કે સામાવાળા દ્વારા સંબંધિત સત્તાવાળાને નિરીક્ષણ માટે નમ્ર અરજ સાથે મોટી સંખ્યામાં પત્રો મોકલવામાં આવ્યા હતા જેથી સામાવાળા કારણદર્શક નોટિસનો અસરકારક જવાબ મોકલી શકે, પરંતુ સામાવાળાને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. ટૂંકમાં પરિસ્થિતિ નીચે મુજબની રીતે સામે આવે છે:

(૧) (એ) કારણદર્શક નોટિસ મોકલવામાં આવી હતી;

(બી) કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા ઉપલબ્ધ ન હોવાથી કારણદર્શક નોટિસ સામે એક સામાન્ય જવાબ મોકલવામાં આવ્યો હતો અને સમગ્ર તપાસ પ્રક્રિયા તેના પર આધારિત હતી;

(૨) કોઈ આરોપનામું આપવામાં આવ્યું ન હતું;

(૩) તપાસ અધિકારી દ્વારા કોઈ ખુલાસો માંગવામાં આવ્યો ન હતો;

(૪) કોઈ મૌખિક પુરાવા લેવામાં આવ્યા ન હતા, તેથી કોઈ ઊલટતપાસનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી.

(૫) તપાસ અધિકારી દ્વારા કેસની સુનાવણી માટે કોઈ તારીખ, સમય અને સ્થળ નક્કી કરવામાં આવ્યા ન હતા;

(૬) કોઈ પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી.

–અને ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓના આધારે તપાસ પૂર્ણ થઈ ગઈ.

ત્યારબાદની તથ્યોની પરિસ્થિતિ પણ 'રસપ્રદ' રીતે સ્પષ્ટ કરે છે અને નીચે મુજબ છે:

(૧) તપાસ અહેવાલની નકલ તારીખ ૯ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ સામાવાળાને મોકલવામાં આવી અને તારીખ ૧૦ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ સવારે ૧૦.૩૦ વાગ્યે ચોક્કસપણે તેનો જવાબ આપવા અરજ કરવામાં આવી.

(૨) સામાવાળાને તે જ દિવસે સવારે ૧૧.૦૦ વાગ્યે બચાવ સાક્ષીઓને બોલાવવાની મંજૂરી આપ્યા વિના પોતાનો બચાવ રજૂ કરવા આદેશ આપ્યો.

(૩) ત્યારબાદ તારીખ ૨૨ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ વ્યક્તિગત સુનાવણીની તક આપવામાં આવી હતી પરંતુ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે, વ્યક્તિગત સુનાવણીની તારીખ ૨૨મી થી બદલીને ૨૫ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ૨૫ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ પણ કોઈ સુનાવણી થઈ શકી નહીં.

(૪) તારીખ ૨૬ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે સામાવાળાને ૨૬ નવેમ્બરના રોજ જ સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યે તેમની સમક્ષ હાજર રહેવા જણાવ્યું અને ૨૬ નવેમ્બરના રોજ જ સાંજે લગભગ ૭.૩૦ વાગ્યે

સામાવાળાને સેવામાંથી બરતરફ કરતો અઢાર પાનાનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો.

આ જ હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિ પર કેસ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટ સમક્ષ લઈ જવામાં આવ્યો હતો જ્યાં તથ્યોની ગોઠવણીને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લઈને, બરતરફીનો આદેશ પૂર્વગ્રહયુક્ત હોવાના કારણોસર રદ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના પરિણામે ન્યાયનો સંપૂર્ણ ભંગ થયો હતો અને તેથી સ્પેશિયલ લીવ મંજૂર કરીને આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ કરવામાં આવી છે.

પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતો તરફ ધ્યાન આપતા પહેલાં, એ નોંધવું જોઈએ કે પ્રશ્ન હેઠળના કેસમાં બે મુખ્ય મુદ્દાઓ સામેલ છે: (એ) 'પૂર્વગ્રહ' અને 'ઢ્રેષ' નો મુદ્દો અને (બી) 'ફુદરતી ન્યાય' નો મુદ્દો. સ્વીકાર્યપણે, પ્રશ્ન હેઠળના મુદ્દાઓ તેની વિગતો આપતી વખતે એકબીજા પર અસર કરશે, પરંતુ હકીકતો, જે હવે પછી નોંધવામાં આવી છે, તે એવી છે કે જે અન્યથા અનિવાર્ય છે.

અંગ્રેજી લોકબોલીમાં 'બાયસ' (પૂર્વગ્રહ) શબ્દ 'મેલિસ' (ઢ્રેષ) શબ્દના ગુણો અને વ્યાપક કાર્યક્ષેત્રમાં સમાવિષ્ટ છે, જે સામાન્ય સ્વીકૃતિમાં 'અદાવત' અથવા 'દુશ્મનાવટ' નો અર્થ અને સંકેત આપે છે (સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ

ડિક્શનરી (પમી આવૃત્તિ) ભાગ ૩) અને હવે એ સુસ્થાપિત છે કે માત્ર સામાન્ય નિવેદનો ક્લેષભાવ દર્શાવવા માટે પૂરતા નથી. વાસ્તવમાં પૂર્વગ્રહ અસ્તિત્વમાં હતો કે જેના કારણે ન્યાયનો ભંગ થયો છે, તેવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે રેકૉર્ડ પર સચોટ અને મજબૂત પુરાવા ઉપલબ્ધ હોવા જોઈએ. જ્યારે એ સાચું છે કે કાયદેસરનો રોષ એ ક્લેષપૂર્ણ કૃત્યના દાયરામાં આવતો નથી, પરંતુ તમામ કાયદાકીય તપાસમાં, હેતુથી જુદો એવો ઇરાદો એ સૌથી મહત્વનું પરિબળ છે.

સામાન્ય બોલીમાં, ક્લેષપૂર્ણ કૃત્યને કોઈ પણ યોગ્ય કારણ કે બહાના વિનાના ઇરાદાપૂર્વકના કૃત્ય સમાન ગણવામાં આવે છે (જુઓ આ સંદર્ભમાં જોન બ્રોસ (હન્સ્ટન) વિરુદ્ધ સ્ટીવન, (૧૯૫૫) ૧ ક્યુ.બી. ૨૭૫).

સામાવાળાએ આ બાબતે કારણદર્શક નોટિસનો સંદર્ભ આપ્યો અને રજૂઆત કરી કે વાસ્તવમાં શરૂઆતથી જ સામાવાળાને સેવામાંથી બરતરફ કરવાના આદેશ દ્વારા સજા કરવાનો સંપૂર્ણ માનસિક ઇરાદો હતો અને તેથી પૂર્વગ્રહ અને પક્ષપાતના ઉપલબ્ધ સચોટ પુરાવાઓને જોતા આ કેસમાં અન્ય કોઈ વધારાના ભૌતિક પુરાવા રજૂ કરવાની જરૂર નથી. આ બાબતે જ કારણદર્શક નોટિસના સંબંધિત અંશો ઉપયોગી થઈ શકે છે અને તેથી યોગ્ય મૂલવણી માટે તેને અહીં નીચે વિસ્તૃત રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે:—

"છેલ્લા સાત વર્ષના ટૂરિઝમ સેક્શનના નફા અને ગુકસાનના ખાતાની તપાસ કરતા એ જોવા મળ્યું હતું કે આ સેક્શન માત્ર વર્ષ ૧૯૯૦-૯૧ માં એલટીસી પ્રવાસોને કારણે નફામાં હતું. પરંતુ બાકીના વર્ષો દરમિયાન આ સેક્શન ગુકસાનમાં હતું, જ્યારે તમે મને માહિતી આપી રહ્યા હતા કે ઘસારા સિવાય આ સેક્શન નફામાં છે. વાસ્તવિકતા આનાથી તદ્દન વિપરીત છે.

વર્ષ ૧૯૯૦-૯૧ દરમિયાન એલટીસી એજન્ટને સમયસર ચૂકવણી કરવામાં આવી ન હતી જેના પરિણામે તે પછી એલટીસી પ્રવાસો બંધ થઈ ગયા. સ્પષ્ટપણે, એલટીસી પ્રવાસો યોગ્ય રીતે ગોઠવવામાં આવ્યા ન હતા. જો એલટીસી પ્રવાસો ચાલુ રહ્યા હોત, તો ટૂરિઝમ સેક્શન ગુકસાનમાં ચાલવાની કોઈ શક્યતા ન હતી.

કૈલાશ માનસરોવર યાત્રા ખર્ચ પર નિયંત્રણ ન હોવાને કારણે તેટલો નફો મેળવી શકી નથી જેટલો મેળવવો જોઈતો હતો. વર્ષ ૧૯૯૨ દરમિયાન આ યાત્રામાં નફો આશરે રૂ. ૧૩ હજાર હતો, જ્યારે અગાઉના વર્ષો દરમિયાન તે ૧.૫૦ થી ૨.૦ લાખની વચ્ચે રહેતો હતો. જ્યારે તમે મને માહિતી આપી હતી કે વર્ષ ૧૯૯૨ દરમિયાન નફો આશરે ગયા વર્ષો જેટલો જ રહેશે.

વર્ષ ૧૦૯૦-૯૧, ૯૧-૯૨ દરમિયાન વસ્તુઓની ખરીદી માટે મેસર્સ એલિગન મિલ્સને રૂ. ૨.૭૦ લાખની રકમ એડવાન્સ આપવામાં આવી હતી, જેમાંથી ફર્મે માત્ર રૂ. ૧.૯૧ લાખની કિંમતની વસ્તુઓ સપ્લાય કરી હતી. આમ, છેલ્લા ૨-૩ વર્ષથી ફર્મ પાસે રૂ. ૦.૭૯ લાખની બાકી રકમ છે. ફર્મ પાસેથી પૈસા કે વસ્તુઓ પાછી મેળવવા માટે કોઈ ચોક્કસ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. આમ, એક તરફ નિગમને વ્યાજનું નુકસાન વેઠવું પડ્યું અને સાથે સાથે તેના પરિણામે કાર્યકારી મૂડીમાં ઘટાડો થયો.

ટૂરિઝમ સેક્શનના વિભાગીય વડા હોવાને કારણે, ખરીદી સમિતિ અને મેનેજિંગ ડિરેક્ટર સમક્ષ ફર્નિશિંગ વસ્તુઓની કિંમત અને જથ્થો રજૂ કરવાની તમારી જવાબદારી હતી અને તે મુજબ ફર્નિશિંગ વસ્તુઓની ખરીદી માટે ફર્મોને સપ્લાય ઓર્ડર આપવા માટે પગલાં લેવા જોઈતા હતા. પરંતુ તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું. ઘણા કિસ્સાઓમાં, સરકારે આ માટે મંજૂર કરેલા દરો કરતાં ઘણી ઊંચી કિંમતે વસ્તુઓ ખરીદવામાં આવી છે.

પ્રવાસીઓની સીઝન શરૂ થાય તે પહેલાં આ વસ્તુઓ ખરીદવા માટે વારંવાર જણાવવામાં આવ્યું હોવા છતાં વસ્તુઓની ખરીદી માટે કોઈ ચોક્કસ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. ખરીદી સમિતિના અધ્યક્ષ દ્વારા લેખિતમાં વારંવાર વિનંતી કરવામાં આવી હોવા છતાં ખરીદવા માટે પ્રસ્તાવિત વસ્તુઓની સંપૂર્ણ વિગતો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી ન હતી. ખરીદી સમિતિ વસ્તુઓ

ખરીદવા દિલ્લી ગઈ હતી અને માત્ર તે જ સમયે ફાઈલ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી હતી. ખરીદી સમિતિએ માર્કેટ સર્વે કર્યા બાદ પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો. સંબંધિત ફાઈલ તે પછી મળી ન હતી અને થોડા દિવસો પછી સેક્શનની કબાટમાંથી સંપૂર્ણ તપાસ બાદ મળી આવી હતી. આથી ફર્નિશિંગના કામમાં અનુપલબ્ધતા અને વિલંબને કારણે પ્રવાસીઓની સીઝન દરમિયાન ઈચ્છિત આવક પ્રાપ્ત થઈ શકી ન હતી.

સમયસર ફર્નિશિંગ વસ્તુઓની ખરીદી ન થવાને કારણે નિગમે પોતે ફર્નિચર બનાવવાનું શરૂ કર્યું. આના પરિણામે સારી ગુણવત્તાનું ફર્નિચર બન્યું અને અગાઉ ખરીદેલ વસ્તુઓ કરતાં તે ૩૦% સસ્તું હોવાની અપેક્ષા છે. સ્પષ્ટપણે આ તરફ કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું.

બોમ્બેની એક ફર્મ પાસેથી સપ્લાય માટે રૂ. ૧.૪૦ પ્રતિ નંગના દરે સાબુ ખરીદવાની મંજૂરી મેળવવામાં આવી હતી. ઊંચી કિંમતોની જાણ હોવા છતાં તમે પ્રવાસીઓની સીઝન દરમિયાન જરૂરી સાબુ ખરીદવાની ભલામણ કરી હતી અને ભલામણ કરી છે કે નિગમનું નામ ધરાવતો સાબુ પ્રવાસીઓ પર સારી છાપ છોડશે. તમારી ભલામણ પર ૧૫ દિવસની અંદર સપ્લાય કરવામાં નિષ્ફળ રહેવાના કિસ્સામાં સપ્લાય ઓર્ડર રદ કરવાની સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવી હતી. તેમ છતાં નિયત સમયમાં સપ્લાય મળ્યો ન હતો. જ્યારે એ દર્શાવવામાં

આવ્યું કે દરો ઊંચા છે, ત્યારે તમે તમારી પોતાની સહીઓ હેઠળ રૂ. ૧.૨૫ પ્રતિ નંગના દરે ફર્મ સાથે સપ્લાય ઓર્ડર આપ્યો. આમ, મંજૂરી માંગતી વખતે તમારા દ્વારા આ તરફ કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું. સ્પષ્ટપણે, નિગમના હિતને ધ્યાનમાં રાખવામાં આવ્યું ન હતું.

વ્યાપારી અને વહીવટી કારણોસર ટ્રસ્ટ રેસ્ટ હાઉસના મેનેજરોને ઘણા વર્ષો સુધી એક જ જગ્યાએ પોસ્ટ કરવા યોગ્ય ન હતું. આ સંબંધમાં તમારા દ્વારા કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. આ હોવા છતાં, નાણાકીય ગેરરીતિઓ આચરતા સંબંધિત મેનેજરોની બદલી કરવા માટે કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. આ નિગમના હિતમાં હોવાનું કહી શકાય નહીં.

છેલ્લે, એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે કે તમે તમારા વ્યક્તિગત સ્થાપિત હિતોને કારણે નિગમના હિતને ક્યારેય ધ્યાનમાં રાખ્યું નથી. તમારા ભ્રષ્ટ આચરણને કારણે, તમારા તાબેદારો પર તમારો કોઈ નિયંત્રણ ન હતો. તમે નિગમના હિતમાં ક્યારેય સૂચનો રજૂ કર્યા નથી અને યોજનાઓના અમલીકરણમાં ક્યારેય રસ દાખવ્યો નથી જેના કારણે નિગમ આ સ્થળની કુદરતી સુંદરતાને ધ્યાનમાં રાખીને જેટલી સફળતા મેળવવી જોઈતી હતી તેટલી મેળવવામાં અસમર્થ રહ્યું. તમારી પ્રવૃત્તિઓને કારણે ટૂરિઝમ સેક્શન નુકસાન ભોગવી રહ્યું હતું. તમે હંમેશાં તમારા વ્યક્તિગત સ્થાપિત હિત અને લાભો માટે

નિગમના ટૂરિઝમ સેક્શનનો દુરુપયોગ કર્યો છે. તમારું આચરણ અને પ્રામાણિકતા અત્યંત શંકાસ્પદ છે.

ઉપરોક્ત સિવાય, ઘણી ખરીદીઓ/બાબતોમાં ગેરરીતિઓને કારણે નિગમને ભારે નુકસાન વેઠવું પડ્યું છે અને તેની અલગથી વિચારણા કરવામાં આવી રહી છે. તમે ટૂરિઝમ સેક્શનને નફામાં લાવવા માટે ચોક્કસ પગલાં લેવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છો. તમે ટૂરિઝમ સેક્શન સરળતાથી ચલાવ્યું નથી. તેથી, તમે તમારા પદ પર રહેવા માટે સક્ષમ નથી."

આ એ જ કારણદર્શક નોટિસ છે, જેને પાછળથી આરોપનામું પણ કહેવામાં આવ્યું અને જેને હાઇકોર્ટે સંપૂર્ણપણે પૂર્વગ્રહયુક્ત અને પક્ષપાતી ગણાવી જેના પરિણામે ન્યાયનો સંપૂર્ણ ભંગ થયો. સામાવાળા, રિટ અરજદારે આ બાબતે રજૂઆત કરી કે, વાસ્તવમાં, આરોપનામું (જો તેને તેમ કહી શકાય તો) એ કોર્પોરેશનના ભૂતપૂર્વ મેનેજિંગ ડિરેક્ટરની વ્યક્તિગત અદાવતનું પરિણામ છે. સામાવાળા દ્વારા જે ઘટનાની વાત કરવામાં આવી છે તે ભલે સામાન્ય હોય પરંતુ ચર્ચા હેઠળની બાબતમાં તેનો ચોક્કસ સંબંધ હોવાથી અમે તેને નોંધવું યોગ્ય માનીએ છીએ. સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ માં, કોર્પોરેશનના ભૂતપૂર્વ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર તિબેટના સત્તાવાર પ્રવાસે ગયા હતા. ખાનગી સામાવાળાને પણ ત્યારબાદ ટૂરિઝમ યુ.પી.ના ડાયરેક્ટર જનરલ સાથે તિબેટ મોકલવામાં

આવ્યા હતા જેના માટે યુ.પી. સરકારે ભારતીય સરહદ સુધી હેલિકોપ્ટર પૂરું પાડ્યું હતું અને આ જ હેલિકોપ્ટરની મુસાફરી મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે ભારતીય સરહદ સુધી પગપાળા કરવી પડી હતી. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે આ પદયાત્રાની તેની યોગ્ય અસર થઈ અને રિટ અરજદારને કારણદર્શક નોટિસ સહ આરોપનામું બજાવવામાં આવ્યું જે બરતરફીના આદેશમાં પરિણમ્યું. રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર ૨૭ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ નૈનીતાલ હેડ ક્વાર્ટર પર પાછા ફર્યા અને તેના બીજા જ દિવસે એટલે કે ૨૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ, મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે આદેશ નં. ૪૯૨૭/૨.૩ દ્વારા જનરલ મેનેજર (ટૂરિઝમ) ની ફરજો પાછી ખેંચી લીધી. સમાન તારીખ એટલે કે ૨૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ ધરાવતા અન્ય આદેશ નં. ૪૯૫૧/૨.૫ દ્વારા, અગાઉ સોંપવામાં આવેલી તમામ નાણાકીય અને વહીવટી સત્તાઓ તાત્કાલિક અસરથી પાછી ખેંચી લેવામાં આવી અને આ બાબતે ત્રીજી ઘટના ૧ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના રોજ ૧૩ આક્ષેપો ધરાવતી કારણદર્શક નોટિસ સહ આરોપનામું જારી કરવાની છે, જેના સંબંધિત અંશો અગાઉ ઉપર નોંધવામાં આવ્યા છે. આ બાબતે કેટલાક તથ્યો પણ નોંધવા જોઈએ જેમ કે ખુલાસો પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં જ, કુમાઉ અનુસૂચિત જનજાતિ વિકાસ નિગમના જનરલ મેનેજરને મેનેજિંગ ડિરેક્ટર દ્વારા અથવા તેમના કહેવાથી તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. પ્રાસંગિક રીતે, અનુસૂચિત જનજાતિ વિકાસ નિગમ એ કુમાઉ મંડલ વિકાસ નિગમનું જ એક

યુનિટ છે જે સમાન મેનેજિંગ ડિરેક્ટર ધરાવે છે અને તેથી સ્વીકાર્યપણે, તપાસ અધિકારી મેનેજિંગ ડિરેક્ટરની સીધી દેખરેખ હેઠળ હતા.

તથ્યો વધુમાં દર્શાવે છે કે ૧૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના રોજ, અહીં સામાવાળાએ પોતાનો ખુલાસો રજૂ કરવા માટે કેટલાક દસ્તાવેજો માંગ્યા હતા અને તે માટે ૩૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ સુધીનો સમય લંબાવવા અરજ કરી હતી. ત્યારબાદ, સામાવાળાના તારીખ ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના પત્ર દ્વારા તે માટે યાદ અપાવવામાં આવ્યું હતું. તે જ તારીખે સામાવાળાને, જોકે, ૩૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ સુધીનો સમય લંબાવી આપવામાં આવ્યો હતો અને એવી નોંધ લખવામાં આવી હતી કે રેકૉર્ડનું નિરીક્ષણ ઓફિસમાં કરી શકાય છે જ્યાં તમામ ફાઇલો અને રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ છે. વાસ્તવમાં, જોકે, રેકૉર્ડના ઇન્યાર્જ ગણાતા વિભાગીય ક્લાર્કે રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ ન હોવાના કારણોસર તે રજૂ કર્યો ન હતો. રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ ન હોવાના કારણોસર દસ્તાવેજોનું નિરીક્ષણ કરવામાં અરજદારની અસમર્થતાની હકીકત મેનેજિંગ ડિરેક્ટરની ઓફિસમાં યોગ્ય રીતે સ્વીકારેલા પત્ર દ્વારા મેનેજિંગ ડિરેક્ટરને જણાવવામાં આવી હતી, પરંતુ આશ્ચર્યજનક રીતે, કોઈ અસરકારક પરિણામ આવ્યું નહીં કારણ કે માત્ર થોડા કેન્દ્રોના અને માત્ર ૨-૩ વર્ષના નફા અને લુકસાનના ખાતાની નકલ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી હતી જે કારણદર્શક નોટિસનો વ્યાપક અને અસરકારક જવાબ આપવા માટે બિલકુલ પૂરતી ન હતી. આ જ હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિ પર તપાસ આગળ વધી અને ૬ નવેમ્બર, ૧૯૯૩

ના રોજ તપાસ અધિકારીએ મેનેજિંગ ડિરેક્ટરને પાંસઠ પાનાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો.

તથ્યો વધુમાં દર્શાવે છે કે તારીખ ૮/૯.૧૧.૧૯૯૩ ના પત્ર દ્વારા, મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે જણાવ્યું કે તારીખ ૩૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના રોજ મોકલવામાં આવેલા જવાબના આધારે કુમાઉ અનુસૂચિત જનજાતિ નિગમના જનરલ મેનેજર શ્રી એન.કે. આર્ય દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેમણે અહેવાલ રજૂ કરી દીધો છે. વાસ્તવમાં તેની એક નકલ પણ અરજદારને મોકલવામાં આવી હતી. મેનેજિંગ ડિરેક્ટરે, જોકે, જણાવ્યું કે રેકૉર્ડ ફરીથી તેમની ચેમ્બરમાં ૯.૧૧.૯૩ ના રોજ સાંજે ૫.૦૦ વાગ્યે જોઈ શકાય છે. પત્રનો છેલ્લો ફકરો થોડો મહત્વનો જણાય છે, તેથી તેને અહીં નીચે ટાંકવામાં આવ્યો છે:

"માનવતાવાદી દષ્ટિકોણ અને તમારી અરજીને ધ્યાનમાં રાખીને, આજે, તમામ રેકૉર્ડ તમને ફરીથી બતાવવામાં આવી રહ્યા છે. તમારી સામે ગેરરીતિઓના ગંભીર આરોપો છે. તેથી, નિગમના હિતમાં અને જાહેર હિતમાં સુનાવણી માટે વધુ સમય લંબાવવો શક્ય બનશે નહીં. રેકૉર્ડ જોયા પછી, જો તમે વધારાની રજૂઆત સબમિટ કરવા માંગતા હો, તો તમે ૧૦.૧૧.૯૩ ના રોજ સવારે ૧૦.૩૦ વાગ્યા સુધીમાં તેમ કરી શકો છો અને વ્યક્તિગત સુનાવણી માટે ૧૦.૧૧.૯૩ ના રોજ સવારે ૧૧.૦૦ વાગ્યે નીચે સહી કરનારની ઓફિસમાં

હાજર રહો અને નિગમના અધિકારીઓ સાથે દલીલ કરી શકો છો. આ પછી વધુ સમય લંબાવવો શક્ય બનશે નહીં. ઉપરોક્ત સિવાય, તમને એ પણ જણાવવાનું છે કે જો તમે યોગ્ય સમય અને તારીખે વ્યક્તિગત સુનાવણી માટે હાજર રહેવામાં નિષ્ફળ જશો, તો એવું માની લેવામાં આવશે કે તમારે કંઈ કહેવાનું નથી અને તે મુજબ એકતરફી કાર્યવાહી કરવામાં આવશે."

સ્વીકારેલા તથ્યોના અંતિમ વિશ્લેષણ પર, આમ નીચે મુજબની પરિસ્થિતિઓ ઉભી થાય છે:

(૧) જનરલ મેનેજર (ટૂરિઝમ) દ્વારા ભોગવવામાં આવતી તમામ સત્તાઓ અને અધિકારો મેનેજિંગ ડિરેક્ટરના આદેશથી પાછા ખેંચી લેવામાં આવ્યા હતા;

(૨) એક કારણદર્શક નોટિસ, જેને પાછળથી આરોપનામું તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું, તે ૧૩ અલગ-અલગ આરોપો સાથે જારી કરવામાં આવી હતી;

(૩) દસ્તાવેજો સપ્લાય કરવા માટે સામાવાળાની વારંવારની વિનંતીઓ પર ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું અને જ્યારે નિરીક્ષણનો આદેશ આપવામાં આવ્યો, ત્યારે રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ ન હોવાના બહાના હેઠળ તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો ન હતો;

(જ) આરોપનામું સામે યોગ્ય અને સંપૂર્ણ જવાબ મળે તે પહેલાં જ, એક ભગિની સંસ્થાના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર જે કુમાઉ મંડલ વિકાસ નિગમનું એક યુનિટ છે અને આમ મેનેજિંગ ડિરેક્ટરના નજીકના સહયોગી અને તાબેદાર છે, તેમને તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

(પ) તપાસ અધિકારી આરોપનામું અને સંબંધિત રેકૉર્ડના આધારે કોઈ પણ પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારી વિના અને સુનાવણીની તક આપ્યા વિના કે બચાવપક્ષના સાક્ષીઓને પણ બોલાવવાની મંજૂરી આપ્યા વિના અને તે માટેની ચોક્કસ વિનંતી હોવા છતાં સામાવાળાને નિગમના કોઈ પણ અધિકારીની ઊલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપ્યા વિના અહેવાલ રજૂ કરે છે;

(ડ) ૯ નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ તપાસ અહેવાલ પ્રાપ્ત થયા પછી માનવતાવાદી ધોરણે બીજા જ દિવસે સવારે ૧૦.૩૦ વાગ્યે સુનાવણીની વધુ એક તક આપવામાં આવી હતી અને તેની સાથે એવી શરત જોડવામાં આવી હતી કે આ બાબતમાં સુનાવણી માટે વધુ કોઈ સમય આપવો શક્ય નથી.

ઉપર નોંધ્યા મુજબની ઘટનાઓની શૃંખલા, જોકે, ખૂબ જ ન્યાયી પ્રક્રિયા દર્શાવતી નથી પરંતુ ત્યારબાદની તથ્યોની પરિસ્થિતિ તે બધાથી ઉપર છે. હકીકતો આ મુજબ છે:

(એ) મેનેજિંગ ડિરેક્ટર ઉપલબ્ધ ન હોવાના કારણે સુનાવણીની તારીખ રૂપ નવેમ્બર નક્કી કરવામાં આવી હતી પરંતુ દસ્તાવેજો ઓફિસમાં નિરીક્ષણ માટે ઉપલબ્ધ કરાવવાના હતા. વાસ્તવમાં, જોકે, નિરીક્ષણ આપવાનો ક્યારેય કોઈ પ્રયાસ પણ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તે અંગે સામાવાળાના પ્રયાસો પર તદ્દન ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું;

(બી) જોકે રૂ.૧૧.૯૩ ના રોજ કોઈ સુનાવણી થઈ ન હતી, તેના બદલે સામાવાળા સદનસીબે તે દિવસે કેઝ્યુઅલ લીવ પર હોવા છતાં તેમને તેમના નિવાસે રૂ.૧૧.૯૩ ના રોજ સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર સમક્ષ હાજર થવા જાણ કરવામાં આવી હતી.

(સી) મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અઢાર પાનાનો આદેશ પસાર કરે છે જે તે જ દિવસે એટલે કે રૂ. નવેમ્બર, ૧૯૯૩ ના રોજ સાંજે આશરે ૭.૩૦ વાગ્યે સામાવાળાના નિવાસે પહોંચાડવામાં આવ્યો હતો.

આ બાબતે જ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યારે વ્યક્તિગત સુનાવણી સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યે નક્કી કરવામાં આવી હોય, ત્યારે સેવા સમાપ્તિનો અઢાર પાનાનો આદેશ કોઈ અધિકારીના નિવાસે બજાવણી માટે સાંજે ૭.૩૦ વાગ્યે સંભવતઃ તૈયાર થઈ શકે નહીં. અમને આ રજૂઆતમાં થોડી યોગ્યતા જણાય છે. આ બદલે ખૂબ જ ઉતાવળમાં કરવામાં આવ્યું છે: આ ઉતાવળ જોકે પોતાની અંદર પ્રશ્નોની એક શ્રેણી સમાવે છે અને કેટલાક પ્રશ્નો પૂછવા અને

નોંધવા જેવા છે: શું આ વહીવટી કાર્યક્ષમતા છે કે માનસિક ઝુકાવનું પ્રતિબિંબ છે કે વ્યક્તિગત અદાવત છે. સામાવાળા તેને અદાવત હોવાની દલીલ કરે છે જ્યારે અપીલકર્તા તેને સામાન્ય બાબત ગણાવે છે. હાઈકોર્ટે, જોકે, નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

"સામાવાળા નં.૨ એ શરૂઆતથી જ અરજદારની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાનું મન બનાવી લીધું હોવાથી, ત્યારબાદ તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવી અથવા અરજદાર પાસેથી ખુલાસો માંગવો, તેનું બહુ ઓછું મહત્વ રહે છે. હાલના કેસમાં સામાવાળાએ અત્યંત મનસ્વી રીતે કામ કર્યું છે અને આમ, શિસ્તભંગની સત્તા ધરાવતા અધિકારી તરીકેની તેમની જવાબદારીઓ નિભાવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો સ્પષ્ટ પૂર્વગ્રહથી પીડિત છે અને તે જ આદેશો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં પસાર કરવામાં આવ્યા છે. સામાવાળા ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ, સ્વતંત્ર, ન્યાયી અને સમાન રીતે પોતાની ફરજો નિભાવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. બરતરફીનો વિવાદિત આદેશ ગંભીર ખામીઓથી પીડિત છે અને બરતરફીનો આદેશ જાળવી શકાય તેમ નથી. અમારી પાસે વિવાદિત બરતરફીના આદેશને રદ કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નથી."

જ્યારે એ સાચું છે કે ખાતાકીય કાર્યવાહીમાં, શિસ્તભંગની સત્તા ધરાવતા અધિકારી હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશ છે અને હાઈકોર્ટ કદાચ તથ્યો આધારિત તારણોમાં દખલ ન કરે, પરંતુ ખાતાકીય કાર્યવાહીના કિસ્સામાં પણ

ન્યાયિક સમીક્ષાની ઉપલબ્ધતા વિશે શંકા કરી શકાય નહીં. વહીવટી કાર્યવાહીની ન્યાયિક સમીક્ષા શક્ય છે અને તે ખાતાકીય કાર્યવાહીમાં પણ તેના પૂરા અર્થમાં લાગુ પડે છે જ્યારે એવું જણાય કે નોંધાયેલા તારણો કોઈ પુરાવા પર આધારિત નથી અથવા તારણો તદ્દન વિકૃત કે કાયદાકીય રીતે અસમર્થનિય છે. પુરાવાની પર્યાપ્તતા કે અપર્યાપ્તતા તપાસવાની મંજૂરી નથી પરંતુ જો એવું કોઈ તારણ હોય જે અદાલતના ન્યાયિક અંતરાત્માને હચમચાવી દે, તો અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિની અરજી પર ન્યાયિક સમીક્ષાની ઉપલબ્ધતાને નકારી કાઢવી અશક્ય છે. ઉપરોક્ત અવલોકનોને આ કોર્ટના એપરલ એક્સપોર્ટ પ્રમોશન કાઉન્સિલ વિરુદ્ધ એ.કે. ચોપરા, [૧૯૯૯] ૧ એસ.સી.સી. ૭૫૯ ના કેસના નિર્ણયથી થોડો ટેકો મળે છે.

કાયદાની આ એક મૂળભૂત જરૂરિયાત છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું પાલન કરવામાં આવે અને તે વાસ્તવમાં આ દેશના વહીવટી કાયદાશાસ્ત્રનો એક અભિન્ન અંગ બની ગયો છે. ન્યાયિક પ્રક્રિયા પોતે જ બચાવ માટે ન્યાયી અને વાજબી તક આપવાનો આગ્રહ રાખે છે, જોકે, અમે એ ઉમેરવા ઈચ્છીએ છીએ કે તે દરેક વ્યક્તિગત કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. વિચારણા હેઠળની બાબતમાં હકીકતો અસાધારણ છે. ઘટનાઓની આખી શૃંખલા કોઈ વૈયક્તિક ટકરાવ અને કાયદા માટે અજાણી એવી પદ્ધતિને ભારે ઉતાવળમાં અપનાવવાની ગવાહી આપે છે: આ જોકે, પૂર્વગ્રહના મુદ્દાથી અલગ છે જેની સાથે

હવે પછી નીચે ચર્ચા કરવામાં આવશે. આ સંદર્ભમાં, સર્વદુર રહેમાન વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય, [૧૯૭૩] ૩ એસ.સી.સી. ૩૩૩ ના કેસમાં આ કોર્ટના અવલોકનો વધુ યોગ્ય જણાય છે. કોર્ટે ઠરેવેલ કે:

"તારીખ ૨૨ એપ્રિલ, ૧૯૬૦ ના આદેશ પર પુનઃવિચાર કરવા માટે દાવો કરાયેલા નિયમો અથવા સત્તાના અન્ય સ્ત્રોતોમાં ન્યાયી સુનાવણીની સ્પષ્ટ જરૂરિયાતની ગેરહાજરી, ન્યાયના નિયમ દ્વારા પૂરી કરવામાં આવે છે જેને આપણી ન્યાયિક પ્રક્રિયાનો એક અભિન્ન અંગ માનવામાં આવે છે જે પક્ષકારોના અધિકારોને અસર કરતા વિવાદાસ્પદ મુદ્દાઓ નક્કી કરતી વખતે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાવાળાઓને પણ નિયંત્રિત કરે છે."

પ્રાસંગિક રીતે, હિદાયતુલ્લાહ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ ચન્નાબાસપ્પા બાતપ્પા હપ્પલી વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસૂર, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૨) એસ.સી. ૩૨ માં ખાતાકીય તપાસમાં કેટલીક જરૂરિયાતોના પાલનની આવશ્યકતા નોંધી હતી કે તપાસમાં તથ્યો સાબિત કરવા પડે છે અને જે વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી રહી છે તેને સાક્ષીઓની ઊલટતપાસ કરવાની અને પુરાવાઓ અંગે પોતાનું વર્જન કે ખુલાસો આપવાની તક મળવી જોઈએ જેના પર તેની સામે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે અને પોતાનો બચાવ રજૂ કરવાની તક મળવી જોઈએ— કાયદાની આ સ્થિતિ પર પ્રાસંગિક તથ્યોમાં એક સરળ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે: શું

આનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે? તથ્યોના સ્તર પર તેનો જવાબ, જોકે, ભારપૂર્વક "ના" છે.

સામાવાળા વિરુદ્ધ નિગમના મેનેજિંગ ડિરેક્ટરને પાંસઠ પાનાનો અહેવાલ મોકલવામાં આવ્યો છે જેમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે તેમની સામેના આરોપો સાબિત થાય છે—તેનો આધાર શું છે? શું તપાસ અધિકારી માત્ર આરોપનામું ના આધારે આવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે ન્યાયી હતા? જવાબ સંભવતઃ હકારાત્મક હોઈ શકે નહીં: જો રેકૉર્ડ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હોય, તો તાત્કાલિક જરૂરિયાત એ ધ્યાનમાં લેવાની રહેશે કે તે વ્યક્તિ કોણ છે જેણે તે રજૂ કર્યો છે અને બીજો મુદ્દો સદર રેકૉર્ડની પ્રકૃતિ અંગે હોઈ શકે છે—દુર્ભાગ્યે, તે સંબંધમાં આ લાંબા અહેવાલમાં એક શબ્દ પણ નથી. પ્રસ્તુતકર્તા અધિકારી ક્યાં છે? સુનાવણીની તારીખ નક્કી કરતી નોટિસ ક્યાં છે? સાક્ષીઓની યાદી ક્યાં છે? બચાવપક્ષના સાક્ષીઓનું શું થયું? આ બધા પ્રશ્નો ઊભા થાય છે પરંતુ દુર્ભાગ્યે આ લાંબા અહેવાલમાં કોઈ જવાબ મળતો નથી. પરંતુ જો કોઈની પાસે તે ન હોય—તો શું તેને ન્યાયના ખ્યાલને અનુરૂપ કહી શકાય અથવા તે ન્યાયના સંપૂર્ણ ભંગ સમાન છે. હાઈકોર્ટ તેનો જવાબ ન્યાયનો ભંગ તરીકે આપે છે અને અમે તેની સાથે અમારી સંમતિ આપીએ છીએ.

આખો મુદ્દો એવી રીતે ચલાવવામાં આવ્યો છે જેને કોઈ પણ ન્યાયી કારણ વિનાનો જ કહી શકાય અને આ સંદર્ભમાં કિંગ્સ બેન્ચ ડિવિઝનના ડેનબી (વિલિયમ) એન્ડ સન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ મિનિસ્ટર ઓફ હેલ્થ, (૧૯૩૬) ૧ કે.બી. ૩૩૭ ના કેસના નિર્ણય પર વિચાર કરી શકાય છે. સ્વિફ્ટ, જે. એ મંત્રીની વહીવટી ફરજો અંગે નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

"હું એમ માનતો નથી કે હેલ્થ મિનિસ્ટર અથવા રાજ્યના અન્ય કોઈ અધિકારી કે જેમણે સંસદના એક્ટની અમલવારી કરવાની હોય તેઓ ન્યાયિક અધિકારી છે. તેઓ વહીવટી અધિકારી છે, જે વહીવટી ઓફિસની ફરજો નિભાવે છે અને સંસદના ચોક્કસ એક્ટોની જોગવાઈઓની અમલવારી કરે છે. સમયાંતરે, વહીવટી ફરજો દરમિયાન, તેમણે એવા કાર્યો કરવા પડે છે જે વ્યક્તિઓના અધિકારો અને મિલકતમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની માંગ કરે છે, અને તેમ કરતી વખતે અદાલતોએ જણાવ્યું છે કે તેમણે ન્યાયી અને વાજબી રીતે વર્તવું જોઈએ; મનસ્વી રીતે નહીં, પરંતુ ન્યાયના સામાન્ય આદેશો અનુસાર. તે ફરજોનું પાલન મંત્રીના વિવેકાધિકારના ઉપયોગની માંગ કરે છે, અને હું માનું છું કે લોર્ડ હેલ્સબરીએ શાર્પ વિરુદ્ધ વેકફિલ્ડ અને અન્ય, (૧૮૯૧) એ.સી. ૧૭૩, ૧૭૯ માં જે કહ્યું હતું તે આવા વિવેકાધિકારના ઉપયોગના સંદર્ભમાં ધ્યાનમાં લેવું મહત્વપૂર્ણ છે. તેમણે ત્યાં કહ્યું હતું:

"વિવેકાધિકાર' નો અર્થ એ છે કે જ્યારે એવું કહેવામાં આવે છે કે સત્તાવાળાઓના વિવેકાધિકારની અંદર કંઈક કરવાનું છે ત્યારે તે કાર્ય બુદ્ધિ અને ન્યાયના નિયમો અનુસાર કરવાનું છે, ખાનગી અભિપ્રાય અનુસાર નહીં: રૂક્સ કેસ (૧૫૯૮ પ રેપ. ૯૯બી, ૧૦૦એ; કાયદા અનુસાર, અને મૂડ અનુસાર નહીં. તે મનસ્વી, અસ્પષ્ટ અને કાલ્પનિક ન હોવું જોઈએ, પરંતુ કાયદેસર અને નિયમિત હોવું જોઈએ. અને તેનો ઉપયોગ તે મર્યાદામાં થવો જોઈએ, જેમાં તેની ઓફિસની ફરજો નિભાવવા માટે સક્ષમ પ્રામાણિક માણસે પોતાને સીમિત રાખવો જોઈએ."

પૂર્વગ્રહના મુદ્દા પર આવતા અને જેના માટે કારણદર્શક નોટિસ સહ આરોપનામું વિસ્તૃત રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, એ નોંધવું જોઈએ કે તે માનસિક સ્થિતિ દર્શાવે છે. નિગમના સંબંધમાં વ્યાજના નુકસાનનો સામનો કરવો અને પરિણામે કાર્યકારી મૂડીમાં ઘટાડો થવો અને તેની સાથે ફરજમાં સંપૂર્ણ બેદરકારીનો આરોપ અહીં સામાવાળા પર ખાસ કરીને મૂકવામાં આવ્યો છે. છેલ્લા આક્ષેપનો સમાવેશ, જોકે, મુદ્દાને સ્પષ્ટ કરે છે, જે નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"છેલ્લે, એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે કે તમે તમારા વ્યક્તિગત સ્થાપિત હિતોને કારણે નિગમના હિતને ક્યારેય ધ્યાનમાં રાખ્યું નથી. તમારા

ભ્રષ્ટ આચરણને કારણે, તમારા તાબેદારો પર તમારો કોઈ નિયંત્રણ ન હતો. તમે નિગમના હિતમાં ક્યારેય સૂચનો રજૂ કર્યા નથી અને યોજનાઓના અમલીકરણમાં ક્યારેય રસ દાખવ્યો નથી જેના કારણે નિગમ આ સ્થળની કુદરતી સુંદરતાને ધ્યાનમાં રાખીને જેટલી સફળતા મેળવવી જોઈતી હતી તેટલી મેળવવામાં અસમર્થ રહ્યું. તમારી પ્રવૃત્તિઓને કારણે ટૂરિઝમ સેક્શન નુકસાન ભોગવી રહ્યું હતું. તમે હંમેશાં તમારા વ્યક્તિગત સ્થાપિત હિત અને લાભો માટે નિગમના ટૂરિઝમ સેક્શનનો દુરુપયોગ કર્યો છે. તમારું આચરણ અને પ્રામાણિકતા અત્યંત શંકાસ્પદ છે."

છેલ્લા આક્ષેપનો છેલ્લો ફરો પણ માનસિક ઝુકાવના સંબંધમાં થોડો મહત્વનો છે અને તે નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"ઉપરોક્ત સિવાય, ઘણી ખરીદીઓ/બાબતોમાં ગેરરીતિઓને કારણે નિગમને ભારે નુકસાન વેઠવું પડ્યું છે અને તેની અલગથી વિચારણા કરવામાં આવી રહી છે. તમે ટૂરિઝમ સેક્શનને નફામાં લાવવા માટે ચોક્કસ પગલાં લેવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છો. તમે ટૂરિઝમ સેક્શન સરળતાથી ચલાવ્યું નથી. તેથી, તમે તમારા પદ પર રહેવા માટે સક્ષમ નથી."

કારણદર્શક નોટિસ સહ આરોપનામું ની ભાષાને ધ્યાનમાં લેતા, એવી ખૂબ જ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે એ સ્પષ્ટ છે કે સંબંધિત અધિકારી આરોપો ઘડવાના તબક્કે પણ માનસિક ઝુકાવ ધરાવતા હતા અને અમને પણ આવી રજૂઆતમાં થોડી યોગ્યતા જણાય છે કારણ કે અન્યથા કડી પૂર્ણ થાય છે.

સામાન્ય અંગ્રેજી બોલીમાં 'બાયસ' (પૂર્વગ્રહ) નો અર્થ અને સંકેત-પૂર્વ-ઝુકાવ અથવા પક્ષપાત છે. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર સ્વીકાર્યપણે અહીં સામાવાળા પ્રત્યે સારો ભાવ ધરાવતા ન હતા, જેના કારણે સામાવાળાને નાણાકીય સત્તાઓ તેમજ વિભાગના વહીવટી સંચાલનથી વંચિત કરી દેવામાં આવ્યા હતા. આ એ જ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર છે જે સામાવાળા પર ૧૩ આરોપો મૂકે છે અને તે વ્યક્તિ છે જે તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરે છે, પરંતુ પોતે જ ૨૬.૧૧.૯૩ ના રોજ બપોર પછી મોડેથી એક માત્ર દેખાડા ખાતર સુનાવણી કરે છે અને સાંજે વહેલા અઢાર પાનાના સેવા સમાપ્તિના આદેશની જાણ કરે છે, આખી કડી પૂર્ણ થાય છે: પૂર્વગ્રહ સ્પષ્ટ દેખાય છે: પક્ષપાત અગાઉ જણાવ્યા મુજબ સાબિત થાય છે.

'પૂર્વગ્રહ' નો ખ્યાલ, જોકે, સમાજના બદલાતા માળખા સાથે સતત શુદ્ધ થતો રહ્યો છે: સમય વીતવા સાથે સમાજના આધુનિકીકરણની પૂર્વગ્રહના ખ્યાલ પર પણ યોગ્ય અસર પડી છે. ત્રણ દાયકા પહેલાં, આ કોર્ટે એસ. પાર્થસારથી

વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ, (૧૯૭૪) ૩ એસ.સી.સી. ૪૫૯ માં પૂર્વગ્રહની વાસ્તવિક સંભાવનાના આધારે કાર્યવાહી કરી હતી અને વાસ્તવમાં અંગ્રેજી અને ભારતીય અદાલતો વચ્ચે આ બાબતે સંપૂર્ણ સહમતી હતી.

મેથ્યુ, જે. એ પાર્થસારથીના કેસમાં અવલોકન કર્યું:

"૧૬. "વાસ્તવિક સંભાવના" અને "વાજબી શંકા" ના પરીક્ષણો ખરેખર એકબીજા સાથે અસંગત છે. અમે માનીએ છીએ કે સમીક્ષા કરનાર સત્તાવાળાએ તેની સમક્ષના તમામ પુરાવાઓના આધારે નિર્ણય લેવો જોઈએ, કે શું એક સામાન્ય સમજદાર માણસ તે સંજોગોમાં એવો નિષ્કર્ષ કાઢશે કે પૂર્વગ્રહની વાસ્તવિક સંભાવના છે. અદાલતે અન્ય લોકો પર પડતી છાપ તરફ જોવું જોઈએ. આ એ સિદ્ધાંત પરથી આવે છે કે ન્યાય માત્ર થવો જ જોઈએ નહીં પરંતુ થતો દેખાવો પણ જોઈએ. જો સાચી વિચારસરણી ધરાવતા લોકો એમ માનતા હોય કે તપાસ અધિકારીના ભાગે પૂર્વગ્રહની વાસ્તવિક સંભાવના છે, તો તેમણે તપાસ ન કરવી જોઈએ; તેમ છતાં, પૂર્વગ્રહની વાસ્તવિક સંભાવના હોવી જોઈએ. અટકળ કે અનુમાન પૂરતું નથી. એવા સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોવા જોઈએ જેના પરથી સામાન્ય સમજદાર માણસો તેને સંભવિત માને કે તપાસ અધિકારી કસૂરવાર સામે પૂર્વગ્રહ રાખશે. અદાલત એ તપાસ નહીં કરે કે તેઓ ખરેખર પૂર્વગ્રહયુક્ત હતા કે નહીં. જો કોઈ સામાન્ય સમજદાર માણસ અસ્તિત્વમાં રહેલા સંજોગોના આધારે એમ માનતો હોય કે તેઓ પૂર્વગ્રહ રાખે તેવી સંભાવના છે, તો

તે નિર્ણયને રદ કરવા માટે પૂરતું છે (જુઓ લોર્ડ કેનિંગ, એચ.આર. મેટ્રોપોલિટન પ્રોપર્ટીઝ કો. (એફ.જી.સી.) લિમિટેડ વિરુદ્ધ લેનન અને અન્ય, વગેરે, (૧૯૬૮) ૩ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૬૯૪ ના પાના ૭૦૭ પર). અમારો અર્થ, જોકે, એવો ન સમજવો જોઈએ કે અમે નકારીએ છીએ કે અદાલત ફોજદારી અથવા ફોજદારી પ્રક્રિયા જેવી જ કાર્યવાહીમાં "વાજબી શંકા" પરીક્ષણ વધુ યોગ્ય રીતે લાગુ કરી શકે છે."

લોર્ડ થેન્કર્ટને, જોકે, ફેન્કલિન વિરુદ્ધ મિનિસ્ટર ઓફ ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી... પ્લાનિંગ, (૧૯૪૮) એસી ૮૭ માં નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

"હું ઈચ્છું છું કે 'બાયસ' (પૂર્વગ્રહ) શબ્દનો ઉપયોગ તેના યોગ્ય ક્ષેત્ર પૂરતો મર્યાદિત રહેવો જોઈએ. મારી દ્રષ્ટિએ તેનું યોગ્ય મહત્વ, સમાન ન્યાયના ધોરણોમાંથી વિચલન દર્શાવવાનું છે જે કાયદો ન્યાયિક પદ ધરાવતા લોકો માટે અથવા જેમને સામાન્ય રીતે અર્ધ-ન્યાયિક પદ ધરાવતા માનવામાં આવે છે, જેમ કે આર્બિટ્રેટર, તેમના માટે જરૂરી ગણે છે. આનું કારણ સ્પષ્ટપણે એ છે કે, બે કે તેથી વધુ પક્ષકારો વચ્ચે નિર્ણય લેવાનો હોવાથી, તેમણે વિવાદમાં એક અથવા બીજા પક્ષ તરફ કોઈ ઝુકાવ કે પૂર્વગ્રહ વિના, સ્વતંત્ર મનથી પોતાનો નિર્ણય લેવો જોઈએ".

તાજેતરમાં જોકે, અંગ્રેજી અદાલતોએ એક જુદો સૂર વ્યક્ત કર્યો છે, ભલે તે બહુ મોટો ન હોય પરંતુ ઓટોમેટિક ડિસક્વાલિફિકેશન (સ્વયં અયોગ્યતા) થિયરીનો નિયમ અમુક અંશે હળવો થયો છે. આ હળવાશની પુષ્ટિ જોકે, પ્રશ્ન હેઠળની બાબતના હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સે રેગ. વિરુદ્ધ બો સ્ટ્રીટ Met્રોપોલિટન સિટિપેન્ડિયરી મેજિસ્ટ્રેટ, એક્સ પાર્ટે પિનોચેટ ઉગાર્ટે, (નં.૨) ૨૦૦૦ ૧ એ.સી. ૧૧૮ ના કેસમાં અવલોકન કર્યું:

".....દીવાની મુકદ્દમામાં પ્રશ્ન હેઠળની બાબતોની સામાન્ય રીતે આર્થિક અસર થશે; તેથી ન્યાયાધીશ સ્વયં અયોગ્ય બને છે જો તેઓ કેસના પોતાના નિર્ણયના પરિણામે નાણાકીય લાભ મેળવવાની સ્થિતિમાં હોય. પરંતુ જો, હાલના કેસની જેમ, પ્રશ્ન હેઠળની બાબત પૈસા કે આર્થિક લાભ સાથે સંબંધિત નથી પરંતુ હેતુના પ્રમોશન (વિકાસ) સાથે સંબંધિત છે, તો ન્યાયાધીશને અયોગ્ય ઠરાવવાનો તર્ક એટલો જ લાગુ પડે છે જો ન્યાયાધીશનો નિર્ણય એવા હેતુના વિકાસ તરફ દોરી જશે જેમાં ન્યાયાધીશ પક્ષકારોમાંથી એક સાથે સામેલ છે."

લોર્ડ બ્રાઉન-વિલ્કિન્સને અહેવાલના પાના ૧૩૬ પર જણાવ્યું:

"જે નક્કી કરવામાં આવી રહ્યું છે તેને અતિશયોક્તિ ન આપવી મહત્વપૂર્ણ છે. દલીલમાં એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે ૨૫ નવેમ્બર ૧૯૯૮ ના આદેશને રદ કરતો નિર્ણય એવી પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જશે જ્યાં ન્યાયાધીશો

ચેરિટીઝ (સખાવતી સંસ્થાઓ) સંબંધિત કેસોમાં બેસી શકશે નહીં જેના કામમાં તેઓ સામેલ છે. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે કે, આવી સંડોવણીને કારણે, ન્યાયાધીશ અયોગ્ય ઠરશે. તે સાચું નથી, હાલના કેસની હકીકતો અસાધારણ છે. નિર્ણાયક તત્વો એ છે કે (૧) એ.આઈ. અપીલમાં એક પક્ષકાર હતો; (૨) એ.આઈ. ને એક ચોક્કસ પરિણામ માટે દલીલ કરવા માટે જોડવામાં આવ્યો હતો; (૩) ન્યાયાધીશ એ.આઈ. સાથે નજીકથી જોડાયેલી ચેરિટીના ડિરેક્ટર હતા અને આ બાબતમાં, એ.આઈ. ના ઉદ્દેશ્યો શેર કરતા હતા. માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં ન્યાયાધીશ ચેરિટીના ટ્રસ્ટી કે ડિરેક્ટર તરીકે સક્રિય ભૂમિકા ભજવી રહ્યા હોય જે મુકદ્દમાના પક્ષકાર સાથે નજીકથી જોડાયેલી હોય અને તેની સાથે કામ કરતી હોય, ત્યાં સામાન્ય રીતે ન્યાયાધીશે કાં તો પોતે કેસમાંથી ખસી જવું જોઈએ અથવા પક્ષકારો સમક્ષ પરિસ્થિતિ જાહેર કરવી જોઈએ. જોકે, અન્ય અસાધારણ કિસ્સાઓ પણ હોઈ શકે છે જેમાં ન્યાયાધીશને સંભવિત હિત જાહેર કરવાની યોગ્ય સલાહ આપવામાં આવે."

લોર્ડ હટને પણ પિનોચેટના કેસમાં (ઉપર મુજબ) અવલોકન કર્યું:

"એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં કોઈ ચોક્કસ હેતુ અથવા માન્યતા પ્રત્યેની તેમની મજબૂત પ્રતિબદ્ધતા અથવા કાર્યવાહીમાં સામેલ વ્યક્તિ કે સંસ્થા સાથેના તેમના જોડાણને કારણે કાર્યવાહીની વિષયવસ્તુમાં ન્યાયાધીશનું હિત ન્યાય વહીવટમાં જનતાના વિશ્વાસને તેટલો જ હચમચાવી શકે છે જેટલો

મુકદ્દમામાં સામેલ પબ્લિક કંપનીમાં શેરહોલ્ડિંગ (જે કદાચ નાનું હોઈ શકે) હયમચાવી શકે છે."

પ્રાસંગિક રીતે લોકાબેલ (યુ.કે.) લિમિટેડ વિરુદ્ધ બેફિલ્ડ પ્રોપર્ટીઝ લિમિટેડ, (૨૦૦૦ ક્યુ.બી. ૪૫૧) માં, કોર્ટ ઓફ અપીલે રેગ. વિરુદ્ધ ગોફ, (૧૯૯૩) એ.સી. ૬૪૬ ના વારંવાર ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયની સાથે ડાઈમ્સ કેસ, (૩ હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ કેસીસ ૭૫૯): પિનોચેટ કેસ (ઉપર મુજબ), રી જે.આર.એલ., એક્સ પાર્ટે સી.જે.એલ., (૧૯૮૬) ૧૬૧ સી.એલ.આર. ૩ Display ૪૨ માં ઓસ્ટ્રેલિયન હાઈકોર્ટના નિર્ણય તેમજ રી એબ્નર, (૧૯૯૯) ૧૬૧ એ.એ.આર. ૫૫૭ માં ફેડરલ કોર્ટ અને પ્રેસિડેન્ટ ઓફ ધ રિપબ્લિક ઓફ સાઉથ આફ્રિકા વિરુદ્ધ સાઉથ આફ્રિકન રગ્બી ફૂટબોલ યુનિયન, (૧૯૯૯) ૪ એસ.એ. ૧૪૭ માં સાઉથ આફ્રિકાની બંધારણીય અદાલતના નિર્ણયના વિગતવાર વિશ્લેષણ પર જણાવ્યું હતું કે પૂર્વગ્રહનો વાસ્તવિક જોખમ ઊભો કરી શકે અથવા ન કરી શકે તેવા પરિબળોને વ્યાખ્યાયિત કરવાનો કે તેની યાદી બનાવવાનો પ્રયાસ કરવો બદલે જોખમી અને નિર્ણયક રહેશે. કોર્ટ ઓફ અપીલે એ અર્થમાં આગળ જણાવ્યું કે બધું હકીકતો પર આધારિત રહેશે જેમાં નિર્ણય લેવાના મુદ્દાની પ્રકૃતિનો સમાવેશ થઈ શકે છે. તેણે વધુમાં અવલોકન કર્યું:

"આનાથી વિપરીત, પૂર્વગ્રહનું વાસ્તવિક જોખમ ત્યારે ઊભું થતું હોવાનું માનવામાં આવી શકે છે જો ન્યાયાધીશ અને કેસમાં સામેલ જનતાના કોઈ સભ્ય વચ્ચે વ્યક્તિગત મિત્રતા કે દુશ્મનાવટ હોય; અથવા જો ન્યાયાધીશ કેસમાં સામેલ જનતાના કોઈ સભ્ય સાથે નજીકથી પરિચિત હોય, ખાસ કરીને જો તે વ્યક્તિની વિશ્વસનીયતા કેસના નિર્ણયમાં નોંધપાત્ર હોઈ શકે; અથવા જો, એવા કેસમાં જ્યાં કોઈ વ્યક્તિની વિશ્વસનીયતા ન્યાયાધીશ દ્વારા નક્કી કરવાનો મુદ્દો હોય, તેમણે અગાઉના કેસમાં તે વ્યક્તિના પુરાવાઓને એટલા ખુદ્દા શબ્દોમાં નકારી કાઢ્યા હોય કે જે પછીના કોઈ પ્રસંગે ખુદ્દા મનથી તે વ્યક્તિના પુરાવા તરફ જોવાની તેમની ક્ષમતા પર શંકા પેદા કરે; અથવા જો તેમની સમક્ષની કાર્યવાહીમાં પ્રશ્ન હેઠળના કોઈ મુદ્દા પર ન્યાયાધીશે વિચારો વ્યક્ત કર્યા હોય, ખાસ કરીને સુનાવણી દરમિયાન, એટલા અતિશય અને અસંતુલિત શબ્દોમાં કે જે ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ ન્યાયિક મનથી મુદ્દાની સુનાવણી કરવાની તેમની ક્ષમતા પર શંકા પેદા કરે (જુઓ વકુતા વિરુદ્ધ કેલી, (૧૯૮૯) ૧૬૭ સી.એલ.આર. ૫૬૮); અથવા જો, અન્ય કોઈ કારણોસર, ન્યાયાધીશની બાહ્ય બાબતો, પૂર્વગ્રહો અને પૂર્વ-ઝુકાવોને અવગણવાની અને તેમની સમક્ષના મુદ્દાઓ પર ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ નિર્ણય લાવવાની ક્ષમતા પર શંકા કરવાનું વાસ્તવિક કારણ હોય. માત્ર એ હકીકત કે ન્યાયાધીશે, અગાઉ સમાન કેસમાં અથવા અગાઉના કેસમાં, કોઈ પક્ષકાર સાક્ષી પર પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી કરી હતી, અથવા કોઈ પક્ષકાર કે સાક્ષીના પુરાવા અવિશ્વસનીય હોવાનું જણાવ્યું હતું, તે વધુ કંઈ કર્યા વિના ટકી શકે તેવો

વાંધો ઊભો કરશે નહીં. મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં, અમે માનીએ છીએ કે, જવાબ, એક અથવા બીજી રીતે, સ્પષ્ટ હશે. પરંતુ જો કોઈ કિસ્સામાં, શંકા માટે વાસ્તવિક કારણ હોય, તો તે શંકાનો ઉકેલ કેસમાંથી ખસી જવા (રેક્યુઝલ) ની તરફેણમાં આવવો જોઈએ. અમે પુનરાવર્તન કરીએ છીએ: દરેક અરજીનો નિર્ણય વ્યક્તિગત કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર થવો જોઈએ. પૂર્વગ્રહનું જોખમ દર્શાવતી ઘટના અને જે કેસમાં વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે તે વચ્ચે જેટલો વધુ સમય વીતશે, તેટલો જ (અન્ય બાબતો સમાન હોવા છતાં) વાંધો નબળો પડશે."

લોકાબેલ (ઉપર મુજબ) માં કોર્ટ ઓફ અપીલનો ચુકાદો ભલે દેખીતી રીતે ઉપર નોંધ્યા મુજબ જુદો સૂર વ્યક્ત કરતો હોય પરંતુ વાસ્તવમાં, ચુકાદામાં જ એક કરતાં વધુ પ્રસંગોએ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે વૈચારિક રીતે પૂર્વગ્રહના મુદ્દાનો નિર્ણય વ્યક્તિગત કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર થવો જોઈએ— પૂર્વગ્રહના ખ્યાલ સંબંધિત મૂળ વિચારસરણીમાંથી નિઃશંકપણે થોડો બદલાવ છે કે પૂર્વગ્રહની માત્ર આશંકા પણ અન્યથા પૂરતી હોઈ શકે છે.

તેથી, પરીક્ષણ એ છે કે શું માત્ર પૂર્વગ્રહની આશંકા છે કે પૂર્વગ્રહનું વાસ્તવિક જોખમ છે અને આ જ બાબતે આસપાસના સંજોગો એકત્રિત કરવા જોઈએ અને તેમાંથી જરૂરી નિષ્કર્ષ કાઢવો જોઈએ. જોકે નિષ્કર્ષ અન્યથા

અનિવાર્ય હોય કે પૂર્વગ્રહનું વાસ્તવિક જોખમ અસ્તિત્વમાં છે, તો વહીવટી કાર્યવાહીને ટકાવી શકાય નહીં. જો બીજી તરફ, પૂર્વગ્રહ સંબંધિત આરોપો બદલે કાલ્પનિક હોય અને અન્યથા કોઈ ચોક્કસ કોર્ટ, ટ્રિબ્યુનલ કે સત્તાવાળાને ટાળવા માટે હોય, તો તેમને ટકાવી ન શકાય તેવા જાહેર કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થશે નહીં. જરૂરિયાત હકારાત્મક અને સચોટ પુરાવાની ઉપલબ્ધતાની છે અને આ સંદર્ભમાં અમે લોકાબેલ કેસમાં (ઉપર મુજબ) કોર્ટ ઓફ અપીલ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા વલણ સાથે અમારી સંમતિ નોંધીએ છીએ.

પ્રાસંગિક તથ્યોમાં ઉપર મુજબ મુદ્દાની ચર્ચા કર્યા પછી, અમે એ નોંધવું યોગ્ય માનીએ છીએ કે ઉપર નોંધ્યા મુજબ સત્તા પાછી ખેંચવા બાબતે મેનેજિંગ ડિરેક્ટરની કાર્યવાહી અને ત્યારબાદ આરોપો દાખલ કરવા, ખાસ કરીને ઉપર નોંધ્યા મુજબના છેલ્લા આરોપ, અને દેખાડા ખાતરની સુનાવણી પૂરી થયાના થોડા જ કલાકોમાં અને તે જ તારીખે અઢાર પાનાનો સેવા સમાપ્તિનો પત્ર જારી કરવાની વધુ હકીકત, સંપૂર્ણ અને સંપૂર્ણપણે પૂર્વગ્રહયુક્ત જ ગણી શકાય.

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, અમે અપીલકર્તાની રજૂઆતો સાથે અમારી સંમતિ નોંધી શકતા નથી. અમારા મતે, અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં કોઈ પણ પ્રકારે કોઈ ખામી શોધી શકાય તેમ નથી. તેથી, અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ફગાવવામાં આવે છે. જોકે ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ રહેશે નહીં.

બી.એસ.

અપીલ ફગાવવામાં આવી.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.